

VESTNIK

NOTICIERO

13 x 16

6 / 7

1967

XVIII

D 129903
+

VESTNIK je glasilo slovenskih svobodnjakov, vključenih v ZDSPB. Izdaja ga konzorcij. Predsednik Edi Škulj, Ramón Falcón 4158, Suc. 7, Buenos Aires Ureja uredniški odbor. — Upravnik Janez Kralj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) es el informativo de los combatientes anticomunistas eslovenos. Editor y redactor responsable: Eduardo Škulj, Ramón Falcón 4158, Sucursal 7, Buenos Aires.

VESTNIK (Noticiero) is the voice of slovenian anticommunist veterans
Ovitek: stud. arh. Jure Vombergar

Naročnina: Argentina 500 pesov, Južna Amerika: enakovrednost v dolarjih, ZDA, Kanada: 3.50 dolarja, Evropa: enakovrednost ameriško-kanadske naročnine. — Za letalsko dostavljanje doplačati 3.50 dolarje.

Imprenta: Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, Bs. Aires (33-7213)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 923.973 — 14-2-1967

NOTICIERO

D 129903

PD 570/1968

VSEBINA: Slovenska hiša — Samo eno cigareto (Rudi Bras) — Gradivo k Vetrinju — Napredek narodov (S. Č.) — Zbornik Svobodne Slovenije 1967 (P. R.) — Ob 25-letnici dr. Ehrlichove smrti — Kaj pomeni to? — Kasteljanska priloga — Brali smo — Med nami — Leta strahote na Ižanskem

VESTNIK-NOTICIERO

6/7 — 1967 — 1 - 7 - 1967

Director: Eduardo Škulj, Ramón L. Falcón 4158, Buenos Aires (7)

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 923.973 — 14-2-1967

Rudi Bras

„Samo eno cigareto“

Ko smo se večina krožkarjev podili za žogo po kodeljevskem stadionu, je on najraje tiščal glavo med obema rokama globoko nad šahovsko desko. Ni iskal prijateljev na debelo, a vsakdo, ki se mu je približal, mu je bil iskren prijatelj. Vedno je bil nasmejan in dobre volje, vedno pripravljen storiti uslugo bližnjemu ali dobro delo za skupnost krožka, čigar vesten član je bil: preko sto nas je bilo, a on je bil nenadomestljiv. Vsi smo ga imeli radi, ker je tudi on nas rad imel.

Prišla so leta vojske. Ni pomišljal. Iz ilegalca je postal domobranec.

Šentviški bataljon je preko lesenega mostu pod mlinom prečkal reko in se vzel na pobočje hribov, da pogleda, že je kaj partizanov na tej strani Krke. Žužemberk je bil že dalj časa naša nova bataljonska postojanka. O partizanih ni bilo ne duha ne sluha. Pomikali smo se lepo naprej ter se ustavili v bližini Mačkovca, ki ga je zasedla Ruska Osvob. Armija (ROA).

El je lep pomladanski dan, poln sonca, ki je tako prijetno ogrevalo redke aprilske dneve. Bataljon je posedel, nekateri so prigriznili, drugi pa uničevali božjo travco — tobak.

S prijateljem Stanetom sva sedela na skali in s konicami čevljev prevračala glavice zadnjih pomladanskih zvončkov. Obujala sva spomine na belo Ljubljano in se pogovarjala o svojih domačih. Neprestano pa nama je pogovor uhajal kot temna noč o prihodnjih dneh. Čutila sva nekaj morečega ob spoznanju, da so partizani popolnoma izginili iz teh krajev. Pravili so, da so se umaknili na Hrvaško.

V pogovoru s soborec sva ugotovila, da so imeli precej podobne misli.

Po kratkem oddihu je bataljon zavil proti Mačkovcu, kjer smo se ustavili za kakšno uro. Slišal sem, da je nek domobranski oficir stopil na mino, ki ga je močno poškodovala. V bližnji hiši (še le v emigraciji sem zvedel, da je bila tista hiša Drenškova) je ruski zdravnik z vso skrbnostjo

sanitejca nudil ranjencu prvo pomoč. Nagnil sem se čez zdravnikovo ramo; ranjenec je ležal na nosilih Rdečega križa; zdravnik mu je pritrjeval zadnje obveze. Roke in glavo je imel popolnoma pokrite z belimi obvezami. Samo nosnici je imel prosti, da so se mogle na široko odpirati, in presušene nabrekle ustnice, na katerih se je še poznala pravkar odstranjena posušena kri. Zdelo se mi je, da gledam pravo egipčansko mumijo, kakor sem jo videl na sliki v zgodovinski knjigi.

Ko je zdravnik končal, sem se sklonil k ranjencu, se na lahko z roko dotknil njegove rame in vprašal:

„Kako je?“

Nisem mu zastavil vprašanje, da bi dobil odgovor, ampak da bi mu z njim dal upanja in vlil volje za prenašanje bolečin. Videl sem, da so se mu ustnice premaknile. Razumel ga nisem. Ker mu je tudi preko ušes šla obveza, sem pokleknil, se globoko sklonil nadej in precej glasno vprašal: „Kaj bi rad?“

„Samo eno cigareto...“ je počasi in tiho dahnil.

Prižgal sem cigareto in mu jo vtaknil med ustnice. Potegnil je, urnaknil sem mu jo in to še večkrat ponovil. Pokadil je malo več kot polovico. Nato so ga odnesli na avto, da bi ga odpeljali v bolnišnico v Ljubljano.

Stal sem poleg avta in kadil cigareto naprej. Pomirjevala me je, posebno še, ko sem slišal zdravnika, ki je s strahom omenil, da bo najbrž izgubil obe očesi. Čeprav je bil ranjenec moj neznanec, se mi je stisnilo grlo in z grozo sem pomislil na mlada leta v bodočnosti.

Kmalu nato je bataljon krenil v koloni proti Žužemberku,

Ves bataljon je bil slabe volje, ker takih neuspešnih akcij zares nismo bili vajeni. Vsaj šentvidčani ne.

— — —

Junija 1945 sem ga srečal v taborišču v Italiji. Preko levega očesa je tekla črna obveza. Po prvem pozdravu sem ga vprašal: „Kaj pa imaš na očesu?“ Neumno vprašanje, kakor da ne bi mogel vedeti, zakaj tista črna rutica — a vprašanje mi je zdrsnilo kar tako. Odgovoril mi je, da je oko izgubil v vojski.

Poslej sva se v taborišču videvala vsak dan, če ne drugače pa v vrsti, ko smo čakali na dnevni obrok enoličnice. Tudi v odboru ESK (Emigrantski športni klub) Slovenija sva sedela skupaj. Pri otvoritvi zadnjih športnih dni v taborišču je prejel iz rok poveljnika disk, ker je predstavljal lahkoatletsko sekcijo.

— — —

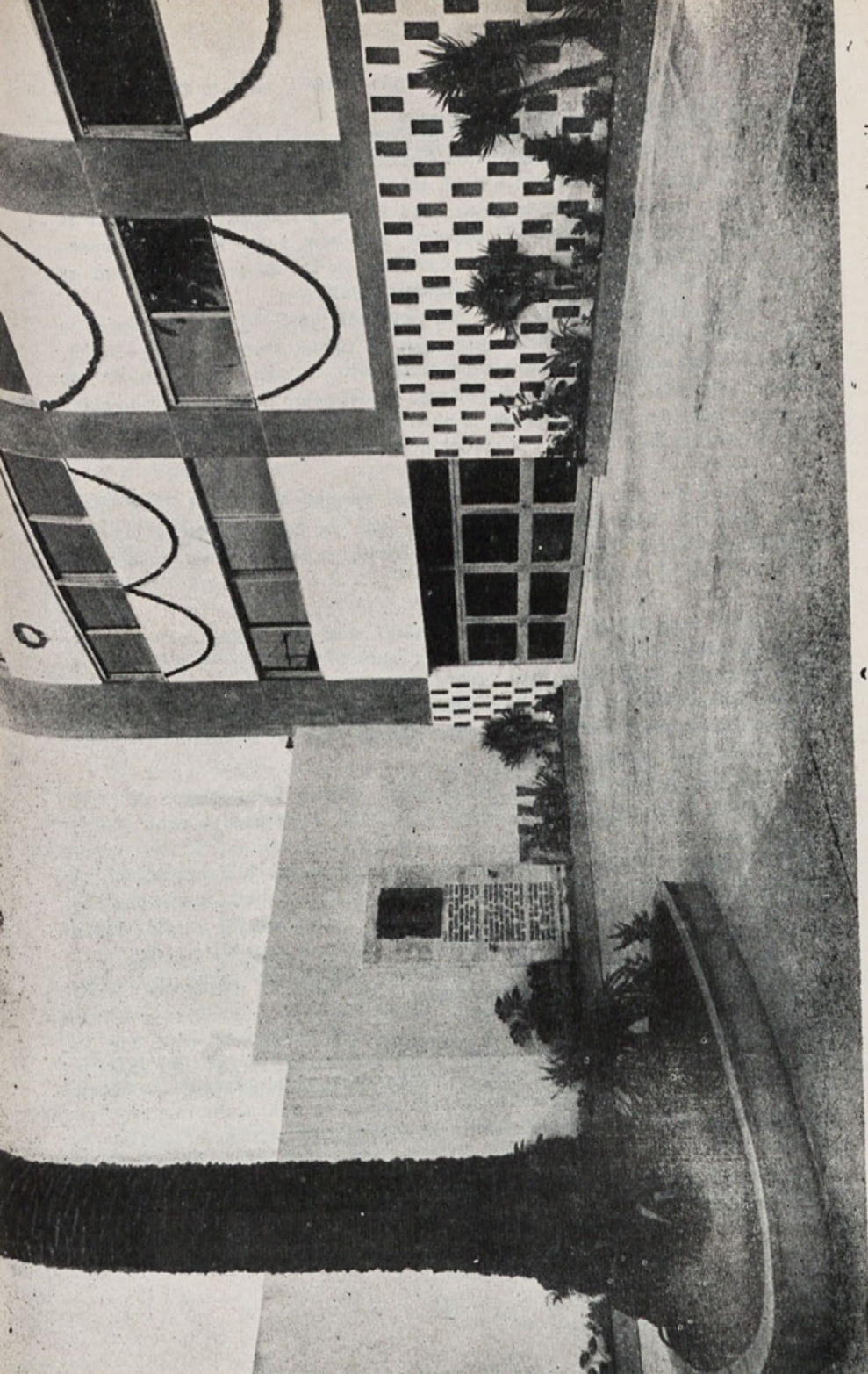
Nekega izgubljenega dne v taborišču — izgubljenega, kakor so bili vsi — sva sedela na njegovem pogradu in sem se drznil vprašati ga, v kateri borbi je izgubil oko.

„V nobeni! — In to se mi zdi za malo. V gozdu nad Krko pri Mačkovcu sem stopil na mino, ki me je skoraj raznesla.“

Pri srcu me je stisnilo in vpadel sem mu v besedo: „Vem.“

„Kaj veš?“, mi je nejevoljno odvrnil.

„Vem,“ sem vnovič potrdil in hitro nadaljeval, ker sem se bal, da bo on meni povedal, kar sem tisti trenutek spoznal. „Vem. Ležal si na no-

Slovenska hiša — pozdravljena! Spemenik padlim bo tvoji čuvar zduaj in vekomaj!

silnicah, prosil cigareto, jo tudi dobil, malo pokadil, nato so te pa z avtomobilom odpeljali v bolnišnico.“

„Rudi!“ je ves omotičen zavpil in skočil pokonci ter se postavil predme. Dvignil je roko in s stegnjenim kazalcem pokazal name, kakor bi bil sodnik, ki sprašuje obtoženca: „Si bil ti, ki si mi dal cigareto?“

Samo gledal sem ga in bral, kako željno pričakuje odgovor. Kot bi se z njim igral, sem zavláčeval odgovor, dasi sem z vso gotovostjo vedel, kako je bilo takrat — apostajalo me je sram in žal mi je bilo, da sem ga mučil, pa sem s strahom skorajda izdaval: „Da!“

Neštetokrat sem se za tisti „da“ pokesal, kajti od takrat naprej je bila njegova pozornost do mene prevelika. V tistem trenutku me je objel, stisnil k sebi, da mi je skoraj sape zmanjkalo, in zdelo se mi je, da me je dolgo tako držal. Potem se je brez besed vsedel poleg mene in globoko sklonil glavo, kakor pri šahu nekoč, da bi skrili solze, ki so mu začele teči po licih.

Odslej je bilo najino prijateljstva še večje.

Najbrž se nihče od kadilcev več ne spomni, kolikokrat je v taborišču kadil na drug račun. Vem pa, da sem za tisto polovičko cigarete v Mačkovecu dobil tisočkrat poplačano, četudi je bila včasih zadnja ali pa samo polovička Nazionale.

Napev Moj fantič je v Tirole vandral sem mu enkrat zapel z vso ragajivostjo: „Trnovčanka ti je pušeljce dala...“ Nekam nezaupljivo se mi je nasmejal. Dejal sem mu, da me ne bo prepričal, da ni reš, ko sem ga pa videl hoditi na sprehode s tistim dekletom; skoraj do dna žalostem je rekel: „Res je, a ona odhaja v Trst, kamor jaz ne morem!“

Romala so pisma... pisma...

Čez čas je žalosten dejal, da je dekle izbrala drugo pot.

Potrlo ga je, a ni klonil. Bolečino je nosil le zase in v sebi.

Španija — morda je hotel biti tam, da bi bil bliže domovini. A novice od tamkaj so bile redke. Ko pa je prišla, je bila tako globoko žalostna, da nam je vsem, ki smo ga poznali, čuteče zbodla v srcu. Tema je zagrnila mlada leta, tema, dvojna, je pokrila izgubljeno čko.

Potem je prišla smrt. Kar ni zmogla partizanska mina, bedna be-gunska leta, je opravila to pot — smrt.

Zdaj naš prijatelj počiva v tujini, kajti domovina bi ga ne sprejela, ker bi ji še kot mrtev obujal vest. Njegova duša se je preselila k Stvarniku, kjer bo lahko nadaljevala tolikokrat začetni in dokončani razgovor na zemlji. Odšla je, kjer je srečala fante iz šentviškega in drugih bataljonov.

Počivaj v miru in večna luč naj Ti sveti, dragi soborec, prijatelj, Dare Pregelj!

GRADIVO K VETRINJU

ZDSPB
Press Secretary:
Otmar Mauser
338, Woburn Ave.,
Toronto 12, Ont.

Toronto, January 14th 1967.

To:

Hon. Paul Hellyer,
Minister of Defence,
Parliament Hill,
Ottawa, Ontario

Sir:

By compiling informations on the tragic events which took place in Carinthia (South Austria) soon after the world war II, it came to our attention that some high ranking officers of Canadian armed forces served with the British 8th army under the command of Field-Marshal Alexander.

As you probably know, the 8th army occupied Carinthia and was under orders to disarm all Yugoslav military detachments, retreating before advancing Russian red army and Tito's Communist partisans into that particular part of Austria. After disarmament they were put in P. O. W. camp at Vetrinje near Klagenfurt. Two of commanding officers in that camp were Canadians. Another Canadian served as a member of British military government in Klagenfurt.

I am sure you are aware of the facts, that most of these Yugoslav troops, composed of Slovenian Homeguards, Slovenian, Montenegrin and Serbian Cetniks and volunteers, have been repatriated against their will and after assurances, they are being transported to Italy. I may stress the fact, that all returned men have been massacred by Tito's partisans except few lucky ones who managed to escape.

For many years now we are gathering informations to fill the pages of our history about that tragic episode. So far we have not been able to obtain any clear cut information or statement from any party involved, except our own of course. In hope you may help us as Commander in Chief of Canadian armed forces, we urge you to use all the power at your disposal to find answers to the following questions:

- a) Was Canadian government informed of the plans for repatriation of all Yugoslav national military detachments?
- b) If so, what specific reasons were given for such an action?
- c) Did Canadian government or military high command do anything in any way to prevent the tragedy that followed?
- d) Have there been any reports from Canadians serving with the 8th army, what was being done with the repatriated men?
- e) What was the involvement of Canadians if any in handling the repatriations?

Needless to say, the tragic episode of Carinthia has been and still is the most controversial and burning question among our people. We would therefore appreciate very much, if your office can supply us with any information concerning the repatriation of our men.

We owe it to them, to our history and to ourselves as free men and new citizens of this great and democratic country.

With highest respect.

sincerely yours,

Otmar Mauser

MINISTER OF NATIONAL DEFENCE
MINISTRE DE LA DEFENSE NATIONALE

Canada

Ottawa 4, January 18, 1967.

Dear Mr. Mauser:

Thank you for your letter of January 14, 1967 about the work you are doing to obtain information so that the history of an important period in the life of your people can be written.

I do not know how much information might be available in the Department of National Defence to permit your questions to be answered but you may be sure that I shall make enquiries and write again as soon as possible.

Yours sincerely,

Paul T. Hellyer

Dear Mr. Mauser:

I should like to refer again to your letter of January 14, 1967.

The position is that any Canadians who were serving with the 8th Army Military Government staff in Austria during the period in question would have either taken their discharge from the Canadian Army to join the British Army or were serving on loan to the British Forces. As a consequence, I am sure you will understand that Canadian military authorities did not have jurisdiction over their activities and no reports, therefore, on the subject in which you are interested, or any other subject, were made by them to Canada.

The official British history of the period is told in a chapter entitled „Austria“, in a book by F. S. V. Dennison called Civil Affairs and Military Government North-West Europe 1944—46.

It does appear that British rather than Canadian sources would be more productive in the area of your interest, but I am sorry that we are unable to help more.

Yours sincerely,

Paul T. Hellyer

Dear Sir:

Thank you for your letter of January 27th 1967.

We are very grateful to you for taking time out from your busy schedule to help us in our efforts to obtain some information on the repatriation of our men.

As a small token of our gratitude, please accept this book of our Slovenian political history. We hope you will find time to read it.

We would also like to express our regrets for the inconvenience and embarrassment Canadian government had been exposed to, due to the bombing of Yugoslav embassy in Ottawa and consulate in Toronto.

Our organization has never in the past and has no intentions in the future to use such irresponsible acts of violence. Our foremost aim is to inform Canadians of the danger of Communism, gather information and help financially our disabled members.

We do however strongly oppose Tito's dictatorial regime and international Communism as such, and do not approve Tito's visit to Expo 67.

Yours sincerely,

Otmar Mauser

Office of the
Minister of Nationale Defence
Ottawa 4, Ont.

Dear Mr. Mauser:

Thank you for your letter of January 31, and for the copy of „Slovenia in European Affairs“.

It was extremely kind of you to forward this book to us and I feel sure that the Minister will find it interesting.

Yours sincerely,

Eric E. Boyd . .
Squadron Leader
Military Secretary

Sledi smiselni prevod gornjih pisem.

Tisk. referent ZDSPB kanadskemu obrambnemu ministru (14-1-1967)

Ob zbiranju podatkov o tragičnih dogodkih po II. svetovni vojni smo ugotovili, da je nekaj višjih oficirjev kanadskega rodu služilo v 8. armiji feldmaršala Alexandra, ki je zasedla Koroško in obenem imela nalog razorožiti vse oddelke, ki so se umikali pred Rdečo armado in Titovimi komunističnimi partizani. Po razorožitvi so bili poslani v taborišče Vetrinje, kjer sta bila dva kanadska oficirja, še drug kanadski oficir pa je služil v glavnem stanu v Celovcu. Prepričani smo, da veste, kaj se je zgodilo s temi četami, sestavljenimi iz slovenskih domobrancev, slovenskih, črnogorskih in srbskih četnikov ter prostovoljcev: bili so vrnjeni proti svoji volji in potem masovno pobiti. Že nekaj let zbiramo podatke, vendar z nobenega kraja nismo prejeli jasnega odgovora, zato pa se obračamo na vas kot vrhovnega poveljnika kanadske vojske, da nam skušate odgovoriti na naslednja vprašanja:

- a) Ali je bila kanadska vlada obveščena o repatriaciji vseh jug. narodnih vojaških oddelkov?
- b) Če je bila, kateri razlogi so bili navedeni za to akcijo?
- c) Ali je kanadska vlada podvzela kakoli, da bi preprečila tragedijo ki je sledila?
- d) Ali obstajajo kaka poročila Kanadčanov, v službi pri 8. armiji, kaj se je zgodilo z vrnjenimi možmi?
- e) Kakšna je bila vloga Kanadčanov, ako je sploh prišlo do kake vloge, pri izvrševanju repatriacije?

Zelo bomo hvaležni za vaš odgovor o vrnitvi naših rojakov, saj smo dolžni to zvedeti njim v spomin dolžni napram zgodovini in nam samim, ki smo danes svobodni državljani v svoj novi domovini.

Otmar Mauser

Hvala lepa za Vaše pismo z dne 14. januarja 1967 o delu, ki ga vršite, da bi dobili podatke, s čemer bi se moglo pisati o važnem obdobju v zgodovini vašega naroda.

Ne vem, koliko podatkov je razpoložljivih v ministrstvu za narodno obrambo, ki bi služili v odgovor Vašim vprašanjem, vendar vam zagotavljam, da bom izvedel poizvedbe in pisal ponovno ob prvi priliki.

Drugo pismo obrambnega ministra:

(27. 1. 1967)

Na vaše pismo z dne 14. januarja bi dodal tole: stvar je taka, da so tisti Kanadčani, ki so služili pri 8. armiji — poveljstvo vojaške vlade v Avstriji — v času, ki vas zanima, ali zaprosili za dopust iz kanadske vojske, da bi se pridružili Britanski armadi, ali pa so bili slednji posojeni. Potemtakem sem prepričan, da boste razumeli, da kanadske vojaške oblasti niso imele nikake jurisdikcije nad njihovim delovanjem in tudi niso nikaka poročila o tej stvari, ki vas zanima, ali o kaki drugi, prišla v Kanado.

Uradna britanska zgodovina o tem času je zapisana v poglavju Avstrija v knjigi F. S. V. Donnison-a z naslovom Civilne zadeve in vojaška vlada v Severozahodni Evropi 1944—1946.

Vse kaže, da bi bili britanski viri bolj plodni kakor kanadski na področju, ki vas zanima, sam pa obžalujem, da ne morem postreči z obširnejšimi podatki.

Otmар Mauser obrambnemu ministru:

31-1-1967

Se mu zahvaljuje za pismo in mu pošilja knjigo Slovenija v evropskih problemih. Zahvaljuje se tudi za ves trud, ki ga je imel z odgovarjanjem.

Obenem pa mu izraža Zvezino obžalovanje zaradi neprijetnosti in težav, ki jih je kanadski vladi povzročil bombni napad na jug. poslaništvo v Ottawi in konzulat v Toronto.

„Naša organizacija ni nikdar v preteklosti in tudi ne misli v bodočnosti seči po takih neodgovornih dejanjih nasilja. Naš glavni namen je obveščati Kanadčane o nevarnosti komuizma, zbirati podatke in pomagati materialno za delo nesposobnim.

Odločno pa obsojamo Titov diktatorski režim in mednarodni komunizem kot tak in ne odobravamo Titvega obiska na svetovni razstavi 1967.“

Obrambni minister Mauserju:

(3. 2. 1967)

Vojaški tajnik obrambnega ministra se Mauserju zahvaljuje za poslano knjigo in mu zagotavlja, da bo ministra gotovo zanimala.

Ali naj se tudi mi zanimamo za „Napredek narodov“?

„Napredek narodov“ (*Populorum progressio*) je naslov najnovejše okrožnice ali enciklike papeža Pavla VI., ki obravnava socialna vprašanja v svetu. Vzbudila je veliko pozornost in zanimanje po vsem svetu, zlasti pa še v krogih Združenih narodov in pri vladah in poveljstvih nerazvitih dežel. Časopisje vsega sveta je na široko pisalo o tej okrožnici in hvalilo njeno vsebino. Tudi komunistično časopisje je pisalo o njej in jo pohvalilo seveda na svoj način, češ da se približuje marksizmu, kar seveda ne drži, saj najostreje obsaja vse totalitarizme in diktature. Spotaknili pa so se ob okrožnico nekateri kapitalistično usmerjeni časopisi in krogi.

Zdi se nam prav, da se tudi bralci Vestnika seznanijo z vsebino te važne, zgodovinske socialne okrožnice. Socialno vprašanje je eno najvažnejših svetovnih vprašanj. Mnoge napetosti v svetu, vojne in revolucije so dostikrat posledice nerešenih socialnih vprašanj. Komunisti ta nerešena socialna vprašanja (kakor tudi druga še nerešena vprašanja) spretno izrabljajo v svojo korist, ljudskim množicam mnogo obljubljajo — seveda samo z besedami — in netižno vdajne in revolucije.

Socialno vprašanje, t. j. vprašanje, kako urediti človeško družbo, da bi bilo vsem ljudem dobro, ni bilo važno samo v preteklosti, ampak je važno tudi v prihodnosti. Slovenski protikomunistični borci, ki po svojih močeh na raznih področjih delamo za osvoboditev slovenske domovine izpod totalitarnega komunističnega režima, moramo tudi sodelovati pri pripravljajanju načrtov za boljšo ureditev slovenske domovine, boljšo zlasti v pogledu njene pravične socialne ureditve. Da, to je važna naloga vseh slovenskih javnih delavcev, tudi vseh borcev. Mnogi tako radi grebejo po naši preteklosti, iščejo krivaev in mečejo očitke. Gotovo pa je boljše in koristnejše građiti prihodnost.

Pred 75 leti se je papež Leon XIII. s svojo znano okrožnico „*Reverum novarum*“ zavzel za delavstvo, ki ga je kapitalizem strahotno izkoriščal in z njim nečloveško postopal. V najnovejši okrožnici pa se je Pavel VI. zavzel za revne narode in države, ki jih tlačijo in izkoriščajo bogate države. Težke so zlasti razmene v državah, ki so bile še nedavno kolonije in so postale samostojne države, pa so večinoma brez zadostnih sredstev, da bi mogle nuditi svojim državljanom delo in kruh. Tem državam je treba pomagati, pravi Pavel VI. Zapoved ljubezni do bližnjega ne velja samo za posameznike, da pomagajo posameznikom, am-

pak velja tudi za narode in države, da pomagajo potrebnim narodom in državam. Kako je ta pomoč potrebna, naj povedo samo te številke: v industrijskih državah živi ena četrtnina vsega prebivalstva na svetu, pridelajo pa te države štiri petine vsega žita na svetu. Vidimo torej, da države, ki nimajo industrije, tudi žita nimajo in so obsojene na lakoto, aka jim industrijske države, ki so obenem tudi žitnice sveta, ne pomagajo.

Pavel VI. poudarja, da so bogati narodi dolžni pomagati revnim narodom, zlasti narodom v razvoju, ne da bi se pri tem vtikali v njih domačo politiko. Ta pomoč naj bo v obliki daril, brezobrestnih posojil ali posojil na majhne obresti in na primerne plačilne obroke.

Pavel VI. četrto biča vedno večjo razsipnost posameznikov in bogatih narodov ter divjo oboroževalno tekmo. Ta tekma veča nevarnost lakote v svetu. Svet namreč porabi okrog 133 milijard dolarjev za oboroževanje. Od te vsote porabi Severna Amerika letno za vojsko 51 milijard, Sovjetska Rusija 42 milijard, Anglija in Kitajska po 5 milijard, Francija 3 milijarde itd. S polovico tega denarja bi se lahko odpravila lakota na svetu, bi se lahko zgradila številna stanovanja in potrebne bolnišnice, zavetišča in bi se odpravila nepismenost. Divje oboroževanje pa preprečuje ta napredek.

V okrožnici je tudi poudarjeno, da sta pravici do lastnine in svooborne trgovine podrejeni osnovni pravici vsakega človeka, da dobi, kar potrebuje. Zasebna lastnina ni za nikogar brezpogojna in absolutna pravica. Kadar drugim primanjkuje najnujnejše za življenje, ne sme nihče porabiti več, kar presega njegove resnične potrebe. Lastninske pravice ni nikoli dovoljno izvajati v škodo skupnih koristi.

Skušnjava, nadaljuje papež, da bi zavrnil socialne krivice s silo, je velika. Kadar gre za očitno nasilje, ki traja že dalj časa in ki resno krši osnovne pravice osebe ter nevarno škoduje skupnim koristim države, je tak revolucionarni upor dopusten; na splošno pa je treba revolucije odklanjati, saj prinašajo le nove krivice in k prejšnjemu zlu dodajajo novega še hujšega. Treba se je pogumno lotiti reševanja sedanjega položaja. Potrebne so nagle in globoke reforme. Potrebno je gospodarsko načrtovanje, skupna akcija vseh organiziranih sil, ne da bi izključevali zasebno pobudo.

Zelo važne so tudi sklepne papeževe besede: „Svet je bolan na egoizmu. Ozdravel bo le v bratstvu med ljudmi in narodi!“

Prav bi bilo, da si tudi zdomski Slovenci in posebej vsi protikomunistični borci vtisnemo v spomin nauke te in tudi ostalih socialnih okrožnic, da bomo sposobni, ko pride čas, organizirati v svoji domovini pravično, svestno in urejeno družbeno življenje.

S. Č.

Zbornik Svobodne Slovenije 1967

Kdor je navajen prebrati tiskane stvari že z naslovom samo, naj to pot to navado opusti. O Zborniku Svobodne Slovenije je namreč treba ne samo brati, ampak jih tudi brati (seveda kupljene), ne pri sosedih ali znancih. Je že tako, da smo se nekaterih publikacij v zdomstvu navadili in pogosto gremo mimo njih, češ, "saj vedno istejo pišejo". Pri Zborniku je morda ista razdelitev snovi, se ponavlja ogrodje celotne zajetne knjige, a vsebina se spreminja. Če bi samo o tej hotel pisati, bi lahko napolnil dolge kolone rednega tedenskega lista; če bi našteval samo satrudnike po imenih in krajih bivanja, bi porabil dolge vrste; pri vsakokratnem Zborniku si je treba zastaviti samo eno vprašanje: kje še pod milim nebom ena sama emigrantska skupnost, ki zmore pokazati vsemu svetu, predvsem pa svoji lastni zasužnjeni domovini, tako bogat zaklad dejavnosti, zagnanosti, predanosti in vere v stvar, za katero smo se nekoč borili, zaradi nje odšli zdoma in z njo v zdomstvu ustvarjamo novo Slovenijo. Ko bo samo eden pokazal med drugimi narodnostnimi skupnostmi takšen podvig, potem bomo lahko govorili, da se je vendar našel krog ljudi, ki se z enako silo in voljo boji za prostor pod soncem svojemu narodu, kakor se uredniški zbor Svobodne Slovenije.

Pa se bo našel ta ali oni, ki bo dejal, da je tak prikaz navadna propaganda za izdajatelja Svobodne Slovenije ali reklama za to ali eno organizirano skupnost. V krepki zmoti je: če ne bi na lastni koži spoznal, kaj se pravi pripravljati vsako leto Zbornik, če ne bi z lastnimi očmi videl, s kolikim spoštovanjem in priznanjem tujci jemljejo Zbornik v roke, tega gotovo ne bi zapisal. Zato pa je vsakokrat en izid Zbornika treba gledati z nepristranskimi očmi in ugotoviti: storili so, naredili so, izdali so knjigo, ki mi je v ponos! Mi je v ponos, kot Slovincu v zdomstvu, kot slovenskemu svobodniaku, kot borecu, kot očetu ali materi, ker vem, da bodo nekega dne zrastle med nami in doma rodovi, ki bodo znali pravično ceniti opravljeno delo.

V ponos vsej emigraciji mora biti, da je danes Zbornik doma najbolj brana knjiga — poleg Mauserjevih Ljudi pod bičem, seveda v krogih, kjer lahko zaupno kroži, in pa tudi v krogih, ki bi radi videli, v kakšno smer svobodno slovenstvo gre. Če so potemtakem posamezne številke tega ali onega glasila, letaki ali okrožnice samo strelji prostostrelcev, je Zbornik združek najtežjih topov, uperjenih v zločinsko delovanje doma vladajočih.

Zbornik z letošnjo jubilejno izdajo že nekaj let temeljito ruši obzide partizanskega bunkerja, v katerem so partijci stražili ves slovenski rod. Nekega dne se bo obzidje podrlo, Svobodni Sloveniji z njenim Zbornikom tisto leto ne bo treba napraviti nič drugega kakor zapisa-

ti: zdaj smo res vsi Slovenci spet v Svobodni Sloveniji. Da bo kdaj to res, moramo pomagati vsi: topovi Svobodne Slovenije redno potrebujejo novih izstrelkov. Da jih bo dovolj, je dolžnost nas vseh. Zato: kupi in beri, da bo šel boj do konca!

P. R.

Zbornik Svobodne Slovenije 1967, izšel v Buenos Airesu, uredili Miloš Stare, Joško Krošelj, Pavel Fajdiga, Slavimir Batagelj, ima 440 strani, nad 100 slik in 2 prilogi. Cena v Argentini \$ 1500, v USA in Kanadi 5.- dolarjev. Naroča se: Ramón Falcón 4158, Buenos Aires. Liga Slov. Kat. Amerikancev, New York in Baragov dom, Cleveland, SLOCAN v Torontu, uprava Misli v Sydneyu, v Evropi pri predstavnikih Svobodne Slovenije.

Ob 25-letnici dr. Ehrlichove smrti

Kot nekak uvod v slovesnosti ob 25-letnici smrti dr. Ehrlicha je Vestnik v letošnji aprilski številki objavil prispevek Maksa Loha in v njem tudi Ehrlichovo spomenico, katere vsebina je danes prav tako aktualna kakor ob času nastanka.

Da je Ehrlich predstavljal v narodnem, se pravi protikomunističnem taboru, silno močno osebnost, se je najočiteje pokazalo ob osrednji spominski proslavi v Slovenski hiši 28. maja letos, ko se je ves program odvijal v duhu združevanja slovenskega zdomstva na glavnih stičnih točkah. V žustnem odboru za prireditev proslave so namreč bili: p. Ivan Caserman DJ, Duh Tine, dr. Franc Gnidovec, Lenček Lado CM, msgr. Anton Orehar, Vuk Rupnik, Miloš Stare, dr. Filip Žakelj. Upamo, da se bo pričela uresničevati Ehrlichova beseda:

„Spravni in obnovitveni duh krščanske omike in slovenske narodne biti naj zaveje z odrešujočo svežino čez vso slovensko zemljo od Soče do Rabe, od Koroške do Bele Krajine in naj slovenski narod pripravi za polno življenje v enakopravni državi svobodnih Slovencev.“

Vestnik je ob obletnici smrti dr. Ehrlicha ponosen, da je pomagal vzdrževati slovensko krščansko skupnost in tako ni prezrl besed pokojnega, obljublja pa tudi, da bo po poti dialoga med nami šel naprej, ker le z urejenimi odnosi v slovenski krščanski skupnosti v zdomstvu bomo sposobni kot ena sama celovitost peljati dialog tudi z domovino.

Ob obletnici Rupnikove smrti bo 3. septembra ob 9.30 sv. maša za pokojnega v kapeli v Slovenski hiši. K udeležbi lepo vabi starešinstvo DSPB.

Kaj pomeni to ?

V "Glasu Slovenske kulturne akcije" je v članku "Dr. Lambertu Ehrlichu v spomin" napisal dr. Srečko Baraga "da je nedopustno vsem in vsakemu delati kompromise na račun njegove (t. j. Ehrlichove) mučeniške prelite krvi s tistimi, ki so to mučeniško kri prelili..."

Dr. Baraga je s tem besedami na glas povedal to, kar se v slovenski javnosti že dalj časa šušlja, da določena manjša politična skupina, ki dela mnogo hrupa s slovensko državo, paktira z domačimi režimovci in da je bil vodini član te skupine nedavno v ta namen doma in nato še v Rimu.

Slovenski protikomunistični borci imamo pravico zahtevati točen odgovor na vse to. Kri ki jo je prelil dr. Lambert Ehrlich in deset tisoč domobrancev, vaških stražarjev, četnikov in drugih protikomunistov, je bila prelita — kakor nadaljuje dr. Baraga v svojem članku — "zaradi obsodbe in zavračanja komunizma, ki še danes tlači našo domovino".

Slovenski protikomunistični borci se ob tej žalostni in sramotni novici vprašujemo: ali ni bilo morda to paktiranje vzrok za razbitje enotne organizacije borcev, pri kateri so mnogi dobri borci nevede igrali vlogo "koristnih budal". Po gornji novici postaja marsikaj razumljivo, kar do sedaj ni bilo razumljivega.

Toda povemo na ves glas: gornji računi nekaterih ambicioznih politikantov so računi brez krčmarja. Še smo tukaj slovenski protikomunistični borci in še je v nas toliko načelnosti, doslednosti in ponosa, spomina na mrtve junake in mučenike in pa tudi še toliko sile in moči, da bomo preprečili sramotna paktiranja za majave stolčke majavega komunističnega režima.

NI DOVOLJ Z NAŠE STRANI PISATI SAMO V RODNEM JEZIKU

— ODPIRATI MORAMO VRATA SLOVENSTVU V SVET.

OSREDNJI DEL GLASILA JE TO POT V KASTELJANŠČINI,

DRUGIČ MORDA V ANGLEŠČINI, NEMŠČINI

PIŠITE, KAJTI TISKANA BESEDA JE DANES EDINO OROZJE.

El porque de una lucha

El crecimiento de la individualidad nacional de los eslovenos está llegando, recién en los últimos tiempos, a las formas más encumbradas. En el camino de esa superación han tenido que enfrentar dos dificultades muy grandes, más aún, han tenido que vencerlas librados a merced de sus buenas cualidades y sus deficiencias, sin apoyo afectivo desde afuera.

Cuando los eslovenos, hace mil años, perdieron su independencia nacional, fueron subordinados a una forma estatal, donde no les fue posible ni permitido hacer valer sus derechos o intereses. En aquel entonces, la nobleza alemana era el principal obstáculo para su crecimiento nacional y espiritual. Durante mil años sostuvieron una lucha desigual por la supervivencia, frente a un vecino y adversario más fuerte. No lograban ayuda en esa empresa en ninguna parte, sólo en la Iglesia Católica ya en aquel entonces encontraron algún apoyo.

Hacia el final de la Edad Media, en el siglo XV, el territorio esloveno fue víctima de otra gran amenaza, esta vez desde el sur. La invadían hordas turcas, saqueando, incendiando y llevando la juventud como esclavos. Así hasta los mismos hijos de eslovenos, incorporados al ejército turco sin conocer su origen, tuvieron que luchar contra sus hermanos, ya que los eslovenos no gozaban de protección del imperio que los cobijaba.

Los eslovenos llegaban a la conclusión que no podrían contar con ayuda de nadie y que nadie respetaría su nacionalidad, si no se decidían defenderla ellos mismos, a pesar de su escaso número. Esta convicción les dio ímpetu y una voluntad inquebrantable, con la que afrontarían el futuro.

En el año 1918, los eslovenos creyeron ver realizadas sus esperanzas al formarse el Estado Yugoslavo, por la unión con varios pueblos eslavos. Fueron precisamente los eslovenos los que la construyeron y fundaban en ella las esperanzas más puras. Habiéndose preparado ellos mismos para la vida en su estado nacional, ayudaron también a sus vecinos, especialmente a los croatas a prepararse para sus primeros actos en los días de la libertad, asistiéndoles en su progreso económico mediante la difusión del sistema cooperativista y dando ejemplo del progreso cultural, basado en los principios cristianos.

El desarrollo en el nuevo Estado yugoslavo, desgraciadamente no satisfizo todas las aspiraciones eslovenas. Cuando ya habían llegado a la convicción de que sus valores espirituales estaban a salvo, comenzaba a tomar preponderancia el centralismo de Belgrado. Fue ésta una de las causas principales, que dejaba a los pueblos de Yugoslavia desuni-

dos en el momento de la invasión nazi y fascista, y debilitados frente al peor enemigo de la humanidad, el comunismo.

Los comunistas supieron aprovechar muy bien la nueva situación en la cual cayo Eslovenia luego de ser repartida entre Alemania, Italia y Hungría. Sería condenada a muerte, si la victoria hubiese sido concedida a los invasores. Otra vez los eslovenos quedaban solos, subyugados sin poder buscar apoyo en ninguna parte.

La aparición del comunismo en el escenario esloveno tuvo características similares a la presión germana o a las incursiones musulmanas. Aprovechando el abandono total en que se encontraba la nación el comunismo prometía a los eslovenos democracia y libertad en la independencia, si aceptaba su revolución.

Pero los eslovenos tenían ya una histórica tradición democrática, una buena escuela para la democracia, aunque por ausencia de un Estado propio no la han podido hacer valer debidamente. Espiritualmente embuídos de doctrina cristiana les fue fácil reconocer el futuro que les traía la doctrina comunista: la muerte en el vacío, sin valores espirituales, un cosmopolitismo apátrida. Comprendieron que se encontraban frente al peligro más grande de que daba cuenta su historia.

También esta vez tuvieron que enfrentarse solos, en la lucha desigual, con el comunismo internacional, que al comienzo fue aliado de las fuerzas de ocupación, y más tarde, de las potencias occidentales, con las cuales simpatizaba el pueblo subyugado. El comunismo, desde el comienzo, contribuyó decisivamente para poder ser desenmascarado: comenzaba con la matanza de todos los que trataban de guiar a la nación hacia la salvación en una democracia verdadera del futuro, comenzaba con las demoliciones de las iglesias, asesinatos de sacerdotes y otros intelectuales que trataban de llamar la atención frente a las mentiras y engaños comunistas. Fue por ello que los eslovenos, conscientes de sus deberes para con su propio pueblo, decidieron enfrentar el comunismo con todas las fuerzas, que a la vez trataba de presentarse como una especie de nacionalismo, representaba el obstáculo más grande para la construcción de una completa independencia nacional y espiritual.

En las condiciones más difíciles los eslovenos encararon la lucha contra el comunismo, que por juego de la política internacional ganó la batalla. Quizás había ganado en el terreno político, ya que al momento de la finalización de la gran contienda se encontraba del lado de aquellos que cometiendo un enorme error entregaron media Europa en las garras del comunismo. Los eslovenos han luchado contra el comunismo, que sólo formaba un eslabón en la cadena: la opresión germana, las invasiones musulmanas, el comunismo. También éste fue rechazado por totalitario y completamente extraño al sentir nacional.

Que nadie piense que el comunismo había finalizado la revolución en el año 1945. Sigue su expansión, encubriendo sus actividades con nombres distintos, como por ejemplo el "titoísmo" en Eslovenia. Pero que nadie piense tampoco que la actitud de los eslovenos frente al comunismo había cambiado: lo enfrentan con su propia revolución, como exige su ser nacional. No temen por el resultado ni el final: siempre han tenido que luchar solos, con su fe y su dedicación por la verdadera libertad y justicia. Pero al luchar por la nación eslovena, también luchan por toda la humanidad, por la victoria de una verdadera libertad y justicia según la libre elección de cada nación.

La revolución contra el comunismo es por lo tanto la revolución por la victoria y la libertad de Eslovenia como miembro de plenos derechos en el concierto de las naciones, en la familia de la humanidad libre.

9 de Julio

En el día de la Independencia Argentina los eslovenos saludan a la gran Nación Argentina convencidos que un día brillará el sol de la independencia también sobre la nación eslovena.

Solicitada

Al

Tribunal Internacional de los
Crímenes de Guerra en Vietnam
alias "Tribunal Russell"

S/D

¡Señores compañeros de ruta!

Es francamente sorprendente como los lazos amistosos de la época 1941—1945 entre los Aliados del Oeste y la URSS pudieron dejar tantos infiltrados de tinte rojo-rojizo o rosa entre las grandes agencias noticiosas de Occidente, ya que es ésta la única explicación que puede darse a las más variadas noticias diarias que aparecen sobre la actuación de v/tribunal sea en París, Estocolmo, Montevideo etc.

No nos es posible prohibir y tampoco nos molestan v/actuaciones, considerando que los ciudadanos libres del mundo tienen todo el derecho de expresar sus ideas mientras las mismas no sean nocivas para cada uno de los estados que componen hoy día el mundo.

Con el fin de que pueda demostrarse la imparcialidad y la absoluta neutralidad de v/tribunal, mucho les agradeceremos incluir también en su agenda lo siguiente:

1. la matanza de 12.000 eslovenos durante el mes de Junio de 1945 (un mes después de terminada la IIª guerra mundial en Europa): testigo — Sr. Vladimír Dediđer, socio de v/tribunal.

2. la matanza de los demás grupos nacionales en la misma fecha: datos en poder del Foreign Office bajo el rubro: 8th Army in Austria.

3. el secuestro del abogado dr. Albino Šmajd, del dr. Ivan Martelanc y su esposa, del periodista Sr. Slavko Uršič en Trieste en los años 1946—1948, cuatro casos cuyos protagonistas fueron de continuación liquidados por la policía comunista eslovena sin proceso alguno.

Agradeciendo v/interés en lo que se refiere a los casos precitados, interés, del cual no dudamos, quedaremos ansiosamente a la espera de noticias sobre el fallo en los diarios que suelen relatar v/actuaciones.

Sin otro particular saludamos muy atte.

Asociación de los ex-combatientes
anticomunistas eslovenos
Buenos Aires - R. L. Falcón 4158

ARGENTINA

ZA JASNOST

V Sloveniji se skoraj javno slišijo govorce, da je Tito ustavil proces proti odstavljenemu Rankoviču, ker je dobil pismo, v katerem se mu grozi, da bosta on in Kardelj ubita, če bo prišel Rankovič pred sodišče. Posebno luč na to vrže tudi smrtna nesreča Borisa Kraigherja, kajti bil je eden glavnih povzročiteljev Rankovičevega padca. Kar pa zaževa Kraigherjev pogreb, je bilo tu spet vidno razpoloženje ljudi, ker se je vršil ob skoraj absolutni odsotnosti ljudstva; niti "ljubljskega firbca" ni bilo. Spet se je pokazalo, kako velika je razdalja med režimsko vlado in narodom. Smrt se je komentirala na najrazličnejše načine, med njimi tudi s pregovori kot: „Božji mlini meljejo počasi...“ in podobno.

— — —
Kot je znano, je sedaj po protokolu belgrajski zastopnik v Vatikanu dr. Cvrle, njegov tajnik pa je doma iz Istre in se piše Dobrila. Ta pa je bil doslej po imenu konzul na poslaništvu v Rimu, a v resnici vrhovni šef UDBE (!) pri jugoslovanski diplomaciji v Italiji.

Mi se sprašujemo: Kdo je podrejen komu?

— — —
Ali ste brali sledeči stavek, ki je bil pred nedavnim izrečen v Ljubljani?: „Vsa slovenska duhovščina, brez izjeme, naši državi ni le dejansko zvesta ali lojalna, kakor pravimo, temveč je njej tudi s srcem privržena.“

Ali ne bi bilo veliko bolje, da bi namesto državi rekel domovini?

Ob isti priliki je bil izrečen tudi drugi stavek, ki pravi: „Cerkvi ni za privilegiran ali celo dominanten značaj v družbi, to še celo ne v pluralistični družbi, kakor je danes naša.“

Znova se sprašujemo: Kje pa se odraža ta pluralizem? Ali v politiki, ali v gospodarstvu, sploh v javnem življenju?

— — —
Iz vseh teh, in drugih dogodkov, je razvidno, da je položaj v Sloveniji zelo delikaten in težak. Komunizem se ni mogel kot ideologija ne kot praktičen družbeni sistem uveljaviti, ker vsa njegova osnova sloni na napačnih temeljih in lažnih premisah. Zato je popolnoma razumljivo, da doživlja poraz za porazom na celi črti. Povsod vlada nejasnost in negotovost. Ljudje pa so nezadovoljni, kajti v gospodarskem in materialnem pogledu se uspehi slavnih reform nikjer ne vidijo. Postali so tudi na splošno politično apatični. Jasno, pot komunističnega režima je začela drseti po klanec navzdol.

V takem položaju pa je partija vrgla svojo zadnjo karto in z njo, kakor kaže, zelo spretno igra. Zelo hitro in dobesedno so vzeli nekatere nove poti in taktike Cerkve in jih spretno spremenili v vodo za svoj mlin.

Zato so se s tako vneto oprijeli načela mirnega sožitja, torej nenapadanja. To se pravi: Katoličani naj s svojo nenapadalnostjo indirektno pomagajo k vzdrževanju režima. Cerkev se pa s to nenapadalnostjo ne utrjuje in razširja, kakor bi se na prvi pogled lahko mislilo. Nasprotno: pravijo, da obisk cerkva doma pada in da je vse le ostanek navad in tradicije.

Res je, da je ta karta zadnja, a je zato tudi najhujša, ker uspava in so njene posledice na žalost že vidne.

Kaj nam preostane? Biti zvesti nauku Cerkve, kar pa popolnoma soglašamo z našimi političnimi zahtevami po svobodi!

Mladinska vez, april 1967

PRAVA OBZORJA

Zopet smo ob začetku poslovnih dob mladinskih organizacij. Odbori se sestajajo na seje, kjer premlevajo o bodočem delu, o programu. Svoje programe uravnavajo po potrebah, ki jih čutijo in opazujejo na svojem delovnem področju. Govori se o ciljih, o namenih in sredstvih.

Največkrat se osredotoči program okrog misli: Ohraniti mladino slovensko; nuditi ji možnost domače zabave, razvedrila, a tudi pouka in vzgoje. In v to usmerjajo odborniki bodoče delo. To je ideal, ki ga imajo pred seboj in za katerim strme.

Iz teh svojih razprav ugotavljajo, da se jim mladina čedalje bolj odteguje. Vedno manj je smisla za resno delo, za uravnovešeno presojanje vrednot v preteklosti in sedanjosti v tem času in kraju. Ugotavljajo pa tudi, da manjši del, ki je organiziran, sodeluje v skupnosti in čuti z njo.

Večkrat se sliši razočarane pritožbe, da je mladina zgubila narodno zavest, da ne oblada več slovenščine, da se je narodno izgubila. In to je po njihovem jedro problema. Zdi se mi, da je to presojanje preozko, kajti bolj žalostno kot to je, da se mladi izneverjajo narodnosti.

Čas je že, da se zavemo tega problema. Vsi: mladina sama in njeni voditelji; zlasti pa starši, ki so v prvi vrsti odgovorni za življenje in vzgojo mladih. Nastane vprašanje: zakaj je tako. Zdi se mi, da odgovor ni preprost. Je več činiteljev, ki se vsi osredotočijo v povzročanju tega stanja. Važen faktor pa je nepravilna prilagoditev novemu okolju. Preostra prekinitev s preteklostjo, ne le narodnostno, temveč v vseh ostalih ozirih: "Vse kar pride od starejših, je zanič, nas ne briga; mi vemo svoje in delamo po svoje." Zato ni vere in zdrave morale, zato ni srčne kulture. Iz novega sveta prevzame le najslabše; najbrž ne vede ampak ker je to najlažje in ne zahteva žrtev in ne moči volje in nemire, ki človeka samo še bolj ponižajo. Dobregra in lepega si ne pridobiva, ker nima volje in ker ji ni mar biti boljša.

Zdi se mi, da smo na to premalo gledali in hoteli mladino ohraniti izključno slovensko, našo, nismo se pa brigali za njeno okolje; ga ji izbirali,

ji po resnem preudarku in posvetovanju nudili kroge, kamor bi zahajala brez posebnih nevarnosti, da se izgubi. To resno življenje v tujem krogu bi jo privedlo, če ne morda nazaj v slovensko okolje, pa vsaj do spoštovanja in pravičnejšega ocenjevanja narodnostnih vrednot.

Tako vživljanje bi imelo smisel in bi prinašalo korist nam in domačinom. Medsebojna obogatitev.

Upam si trditi, da je bila glavna napaka v stopnji družinske vzgoje, ki ni bila primerna ne zadosti izrazita za ta svet in za tukajšnji način življenja. Ta vzgoja bi morda rodila odlične sadove v onem naravnem okolju, iz katerega je izšla. Tu pa so potrebni večji stiki med starši in otroki; globoka komunikacija; večje razumevanje in bolj zavestna dejanja vzgoje.

Starejši so se v mnogih slučajih popolnoma zaprli proti novemu svetu. To je mlade odbilo in so oni iz protesta storili isto do sveta staršev. Drugi so zopet spustili svoje sinove in hčere v ta svet kot čredo na pašo naj si sama izbira, kar ji bolj prija. Sadovi, ki pa niso razveseljivi, postajajo vedno bolj vidni.

S poznanjem tega stanja bo mnogo lažje določiti smisel bodočemu delu in ga prav usmeriti, da bo odgovarjalo najvažnejšim potrebam.

Mladinska vez, marec 1967

„HODIL PO ZEMLJI SEM NAŠI“

Pol leta je preteklo, odkar sem bil na obisku v Jugoslaviji (KT 328), in marsikaj novega se je od tedaj tam zgodilo. V prvih mesecih leta 1967 se kaže podoba Slovenije jasneje in ostreje začrtana kot v prejšnjih povojnih letih, ko sta vladna propaganda in naročeni optimizem v vseh javnih izjavah in pisanju zamegljevala dejansko stanje.

Zdaj mnogo bolj odkrito pisanje dnevnega in še bolj revialnega tiska prikazuje stanje na slovenski zemlji bliže vsakodnevnosti stvarnosti. Reforma, ki jo izvaja vsa Jugoslavija in posebno še Slovenija, terja od vseh, da se preneha s slepomišenjem in samoprevaro. Inflacija je poganjala naprej ves gospodarski ustroj in ker je bila proizvodnost na mnogo nižji stopnji od predvojne in od sedanje evropske ravni, je bilo treba z emisijo, kakor so evfemistično pisali časopisi, s tiskanjem čedalje večjega števila bankovcev prikriti primanjkljaje, ki so nastajali v večini podjetij zaradi njihove premajhne donosnosti.

Kakšne so po poldrugem letu posledice reforme v Sloveniji? Neznatno se je dvignilo število brezposelnih v Sloveniji, ki znaša okoli 15.000 brezposelnih, večinoma mlajših ljudi; na polovico je padlo število delavcev iz drugih republik, posebno iz Hrvaške in Bosne, ki sta v prejšnjih letih pošiljali svoje odvečno število delovne sile v Slovenijo. Zaustavili so gradnje vseh uradnih reprezentativnih poslopij kot na primer velikanskih palač na Trgu revolucije ali na nekdanjem zelenjavnem vrtu ljubljanskih uršulink, vseh raznih občinskih sedežev v Ljubljani in po vsej deželi in pa

tudi vseh novih tovarn. Vsa Slovenija je po dolgih letih investiranja posejana s stotinami industrijskih objektov z zmogljivostmi, ki so daleč prekašale dejansko proizvodnost. Nikjer ne gradijo novih tovarn ampak le tu in tam širijo ali popravljajo stare tovarniške objekte. Poglavitna skrb gre za tem, da obdržijo dosedanja podjetja. Kljub temu da je eno temeljnih načel gospodarske reforme, da ne bo nihče podpiral s skupnimi sredstvi pasivnih podjetij, je le nekaj industrijskih podjetij zavrlo del svoje dejavnosti ali prešlo v skrb večjih podjetij ali pa začasno ustavilo delovanje. Ljubljanska tovarna za pisalne stroje Tops je prenehala delovati, a del njene dejavnosti je prevzela Mladinska založba. Malo podjetje za majhne elektromotorje v Železnikih čaka na to, kaj bo z njim ukrenila Kranjska Iskra, ki je eno največjih industrijskih podjetij v Sloveniji. Tovarna lepenke Sladki vrh na Štajerskem je zašla v velike težave in se skuša rešiti z reorganizacijo in obnovo.

Vsa obstoječa podjetja so že lani ustavila sprejemanje novih delavcev, letos pa nekatera že zmanjšujejo število tistega delavstva, ki se je vozilo od daleč z avtobusi v tovarne v Ljubljani, Celju in Mariboru. V Litostroju so se vozili na delo v Ljubljano iz Savinjske doline, iz Dolenjske pa tja do Trebnjega.

Do velikega in skokovitega porasta emigrantskih delavcev v zahodni Evropi ni prišlo, ker sovpadajo mere jugoslovanske reforme z gospodarsko recesijo v Nemčiji in z manj ugodno konjunkturo v drugih zapadno evropskih državah.

Najhujše so občutile gospodarsko reformo razne obrtne delavnice občinskega značaja, ki so še vedno životarile v stalnih primanjkljajih in slabih izdelkih in revnih uslugah. Občinske uprave, ki so jih priklicali v življenje, so v reformi dobile opravičilo, da so jim odpovedale denarno kritje njihovih izgub in jih s tem obsodile na likvidacijo. S tem pa so odprle vrata zasebnemu obrtništvu, ki se je že lani zelo razširilo in celo obeta, da bo prevladalo na področju celokupne obrtniške dejavnosti.

Z reformo se je popravila tudi zasebna gostinska obrt, ki pa že zdaleč ni dosegla predvojnega razcveta. V industrijsko zelo razvitih predelih kot je to Gorenjska, gostilničarstvo ne prinaša toliko dohodkov kot obrtništvu ali delo v industriji. Zato nihče rad ne ugrizne v samostojno gostilničarstvo, ki terja od posameznika velike podjetnosti in neumornega prizadevanja. Pač pa se je precej opomoglo zasebno gostilničarstvo na Primorskem, na Notranjskem, v okolici Ljubljane in na Dolenjskem. Majhne tako imenovane občinske gostilne so v stvari izginile. Držijo se le hoteli in velike restavracije po mestih.

KAKOR PRED STO LETI

Ker industrijska podjetja več ne sprejemajo novih delavcev, je nastal zastoj, toda kljub temu se je zasebno kmetijstvo zaradi tega le neznatno opomoglo. Dolgi dve desetletji privilegiranja tako imenovanega družbenega kmetijstva, agrarnih kombinatov in zatiranja zasebnega kmetijstva je od-

vzelo kmetom sleherni polet. Sedaj sicer oblasti pozivajo ljudi, naj se posvetijo kmetovanju, toda vse predolgo je trajalo zapostavljanje kmečkega stanu in nobenih pravih perspektiv še ni, da bi mlajši ljudje mogli upati, da bi bilo mogoče živeti tudi od kmetovanja. Ni ne strojev za mala kmečka posestva ne večjega števila obrtnikov za kmečke potrebe, tudi ni nobenega kmečkega pouka o modrem kmetovanju, nobenih pravih kmečkih zadrug in organizacij. Vse kar zdaj zasebni kmet napravi v Sloveniji, je kakor pred sto leti, ko ni bilo nobene organizirane akcije v pomoč posameznim kmetom. Sam samostojen kmet se peha in kmetuje, kakor pač ve in zna. Vse tako imenovane kmečke zadruge in kmečki kombinati živijo daleč od slovenskega kmeta, ki je prepuščen samemu sebi. V kmečkih kombinatih delajo slovenski inženirji, živinozdravniki, razne vrste tehničari, a med njimi ni nobenega slovenskega kmečkega delavca. Imajo le delavce iz Hrvaške in Bosne, iz raznih pasivnih krajev, ki pa so slabi delavci. Neprestano se menjajo: prihajajo in odhajajo večkrat letno, fluktuirajo. Zato je vse kmečko delo opravljeno zelo površno, brez zanimanja in prizadevnosti. Zadruge niso zadruge ampak skupek ljudi, ki niso nikdar popreje imeli opravka s kmetijstvom. Zadrugnega duha sploh ni, ampak gre za svoj monopolni položaj, da prekupčujejo. Tudi nova oblika kooperacije je zelo šibka tvorba. Zasebni kmetje naj bi obdelali zemljo in sploh kmetovali, a zadruge in kombinati naj bi dajali semena, gnojila in stroje, prireditelj pa naj bi se po določenem ključu delili. Gre za neke vrste socialistično spolovinarstvo, mezzadrio, ki naj bi reševalo socialistične managerske veleposestnike in dalo možnost tudi zasebnim kmetovalcem. Kot vse spolovinarske in druge nesamostojne oblike kmetovanja, tudi ta oblika kooperacije ne uspeva na Slovenskem in tudi ne drugod v Jugoslaviji, ampak le životari in je njen uspeh odvisen od inženirjev.

Enako razne ustanove, javni uradi, inštituti in komunalne uprave ne sprejemajo kakih noših uslužbencev in če le morejo skrčujejo število uslužbencev. Nadrobno načrtno vodenje gospodarstva v vseh panogah je pripeljalo do velikanskega števila uradništva. Čim bolj raste pomen samoupravljanja v smislu, da je sleherni socialistično podjetje tako samostojno kot so bila nekoč samostojna zasebna podjetja, da mora namreč vsako socialistično podjetje skrbeti, da bo donosno in da bo samo razpolagalo s svojimi sredstvi za nadaljni obstoj, razvoj in novo investiranje, tem manj je državnega vmešavanja, tem manj raznih ustanov, ki so prej pobirale vse prejemke in jih delile po svoji birokratski pameti ob nepravem času, na nepravem mestu in nasprotno vsem gospodarskim zakonom tržišč in zdrave konkurence.

INŽENIRJI NA CESTI

Reforma je doslej, do pomladi 1967, pokazala le to, da je zaustavila inflacijo, uvedla določeno stabilizacijo cen v najnovejšem času, a po drugi strani je raje zavrla kot vzpodbudila polet gospodarstva, Slovenska industrija se še ni vključila v mednarodno konkurenco ki naj bi jo spodbudila

k izdelovanju kakovostno boljših izdelkov. renutno je tudi zaprla vrata mlajšim letnikom zlasti strokovnjakom z visokošolsko izobrazbo. Nenadoma so se inženirji in arhitekti, ki so še pred dvema letoma imeli najvišje dohodka, znašli na cesti. Nič kaj ne kaže dobro tudi raznim inženirjem elektrotehniške, mehanične strojniške in kemične panoge. Gozdarskih inženirjev je trenutno dovolj, a jasno je, da sedanje stanje v kmetijstvu z agrokombinati v večnih denarnih krizah, pri zasebnem kmetijstvu, ki je bilo popolnoma na tleh in zdaj kaže le slabotne znake življenja, ne zahteva novih kmetijskih inženirjev. V dobi inflacijske rasti niso šli moški študirat pedagoške poklice, pa so zato ženske zasedle vsa mesta v osnovnem in srednjem šolstvu in delno na univerzah. Najlaže se še zaposlijo ekonomisti, to je diplomiranci ekonomske fakultete, pa tudi pravniki dobijo službe, ker je bila pravna stroka potisnjena nekoliko v stran v prejšnjem neprestanem eksperimentiranju na vseh področjih življenja od ustave pa do najnavažnejših statutov najnižjih upravnih in gospodarskih enot.

Toda vse te omejevalne antiinflacijske mere reforme niso vidno zmanjšale videza blagostanja v Sloveniji. Prav v zadnjih dveh letih smo doživeli, da se je še bolj razširil avtomobilizem in da so slovenski lastniki osebnih avtomobilov prešli od manjših vozil, od Fiatovih, na francoske in nemške Renaulte, Opele in Peugeotote. V letošnji zimi so zasebna gospodinjstva po večjih slovenskih mestih kupila deset in deset tisoče peči na kurilno olje za ogrevanje stanovanj. Preteklo jesen in še v zimi si je večina slovenskih družin po mestih nabavila italijanske avtomatične stroje in okoli 400.000 Slovencev ima potne liste, za katere ne rabijo nobenih viz ampak lahko prehajajo avstrijsko in italijansko mejo, kadar se jim zljubi. Ob posebnih južnoslovenskih državnih praznikih, ko je v sosednjih državah delovni dan, to je 29. novembra, ob novoletnih in prvomajskih praznikih, pa tudi na navadne dni, obiskujejo velike množice Slovencev sosednje kraje za mejo pred vsem, da si nakupijo blaga. Tako so Slovenci preteklo zimo nakupili darila za praznike v tujini, v veliki meri industrijske izdelke, zlasti razne stroje in sestavne dele za vseh vrst strojev in tehnično orodje.

Ker se je zmanjšalo grajenje poslopij za javne namene in pa tudi velikih stanovanjskih blokov, je prišlo do občutne gradnje malih stanovanjskih hišic, na tisoče, ki jih gradijo ljudje v raznih etapah, a jih neprimerno manj stanejo kot pa draga stanovanja v velikih stolpnica.

Tako nizko je bilo stanje preostalega kmetijskega prebivalstva, da so pri začetnem oživiljanju kmetijstva, tudi kmetje postali dobri kupci in kupujejo, če le morejo, kmetijske stroje v tujini in oplešujejo lastna stanovanja.

SLOVENIJA — MOLZNA KRAVA:

Kakšna so pa druga področja življenja v Sloveniji, taka, ki kažejo, kam gre slovenski narod in ki se ne tičejo samo njegovega osebnega materialnega stanja?

Še v zadnih mesecih lanskega leta je bilo med ljudskimi množicami precej napetosti in nejevolje. Ljudje so se vznemirjali, češ da je Slovenija zmeraj dajala, a sama da ni nič dobivala. Podobne očitke so drug drugemu metali v obraz tudi drugi jugoslovanski narodi, tudi Slovencem, češ, vi Slovenci ste se najboljše med vsemi odrezali pod komunizmom, zato imate daleč najvišji življenjski standard v Jugoslaviji: bolje ste plačani v vseh službah, relativno imate več avtomobilov, bolje ste oblečeni, bolje se hranite, a stalno ste v tujini pri odprtih slovenskih mejah proti zahodu. Slovenci pa so približno odgovarjali, kako jim je zastarela industrija, kako oni v glavnem nosijo največje breme za južne kraje, kako pridno delajo, a drugi na jugu lenarijo. Skratka, govorili so tako kot severni Italijani nasproti Rimu in južnim krajem. Zdaj ko je pritisnilo varčevanje reforme, ko se povsod v državi podjetja borijo za obstoj, ko vidijo, da si mora vsak sam pomagati, je nekotko popustilo medsebojno očitanje. Res pa je tudi, da oblasti ne pustijo nobenega medsebojnega napadanja naroda proti narodu, republike proti republiki in pa tudi da se je situacija spremenila z razvojem reforme, ki ne dovoljuje privilegijev in podpor ter si mora vsakdo, zasebnik, zasebno ali pa skupno podjetje, ekonomske regije, republike, pomagati sami brez intervencije države ali kateregakoli skupnega organa, ki jim je bila odvzeta sleherna moč interveniranja in podpiranja.

Še zmeraj je ena najbolj pekočih slovenskih ran narodov majhen naravni prirastek. Število živcrojenih je padlo od 22.8 v dobi 1950-1954 na 17.9 v zadnjem podjetju. Padanje se je sicer ustavilo, toda za tako majhen narod kot je slovenski je ta prirastek zelo neugoden. Zelo odločilno vpliva na tako nizek naravni prirastek velikansko število splavov. Letno ima Slovenija okoli 26.000 porodov in še 15.0000 registriranih splavov. To je 0.6 splava na porod. Ker pa splavljajo tudi izven bolnišnic, pa stojimo Slovenci pred žalostnim rekordom, da imamo zelo verjetno en porod na en splav, torej 1:1. Zelo redki so zdaj detomori, toda čemu naj bi tudi bili, ko pa je tako enostavno splaviti brez vsakih ovir in formalnosti v ginekoloških bolnišnicah. V prejšnjih časih gospodarskega utopizma so tudi v načrtovanju družin ravno pri enem najmanjših narodov na svetu domači komunisti vnesli utopične prijeme tudi v propagiranje zdravih tako rekoč uradno zajamčenih splavov. Zdaj pa je komunističnega vodstva strah, ker vidijo, kam so pripeljali z olajšavo splavov. Vsaka ženska navede kot razlog samo socialni vzrok, pa četudi ima moderno stanovanje, avtomobile in počitniške hišice. Dejansko ničesar ne ovira splavljanja; nasprotno, ves upravni aparat in vsa duhovna usmerjenost današnje komunistične miselnosti vodi k temu. Nam Slovencem ni v nobeno tolažbo, če je tako strahovito padlo tudi število otrok in narastlo število splavov na Hrvaškem in v Srbiji, ali pa, da je še huje na Madžarskem in v Avstriji še manj otrok kot matična Slovenija. Prav ta slednja bi morala dajati dober zgled.

Ljudje v Sloveniji imajo občutek, da je sedanja komunistična oblika državnega sistema izgubila vsako upravičenost obstoja. Zato so tudi sedanjše splošne volitve v državi brez posebnega pomena za ljudi.

Ljudje so povsem indiferentni do teh oblik komunističnega reda ali do komunističnega sklicevanja na neko ljudsko demokracijo. **Upajo**, da je sedanja doba samo prehodna in da bodo končno morala tudi v državnem upravljanju zmagati tista načela kot so prevladala ob gospodarski reformi.

“KLIC TRIGLAVA” april 1967

MED NAMI

21. junija je preteklo leto dni, odkar je v Sao Paulu umrl domobranski oficir **Miroљub Stamenkovič**. Te dni je poteklo 25-let, odkar je Stamenkovič prvič odšel na teren. Vsak dan več v svobodi, vsak dan bliže dokončni razjasnitvi neba nad slovensko zemljo nam Stamenkoviča kaže v lepši luči. In ko bodo v Jugoslaviji spet v modi puči, Stamenkoviča ne bo: bo pa dovolj naroda z njegovim srcem, dušo in hotenjem. Takrat se bo Miroљub na onem svetu nasmehnil: Pa smo jih, vidiš!

9. aprila je bila v Buenos Airesu v Slovenski hiši slovesno odprta slovenska sekcija Katoliške univerze papeža sv. Klimenta v Rimu, ki so jo ustanovili Ukrajinci v zdomstvu. Po dolgih letih se je pot Slovencev in Ukrajincev spet srečala na zdravih kolesnicah in Bog daj, da bi bilo obema narodoma v največjo korist v njuni skupni borbi za skupnimi cilji: osvoboditev in svoboda domovine.

XII. Slovenski dan v Buenos Airesu 2. in 9. aprila je potekel kot običajno. Novi časi in nov razvoj v svetu pa silijo k poglobitvi Slovenskega dne: iz same družbene prireditve moramo doseči zajetje vsega argentinskega zdomstva s primernim uvodom; poleg športa bo treba seči na prosvetno in kulturno polje predvsem pa na duhovno, da bomo tako z mobilizacijo vseh sil, z nekim civilnim misijonom utrdili naše vrste in na Slovenskem dnevu poudarili svoje doslej neomajano hotenje. Iz stalnih omisij je **nujno potrebno** preiti v vseslovensko bratsko povezavo.

V domovini je koncem januarja umrla gospa **Terezija Weiss**, mati domobrancev in gospe Anice por. Loh, žene našega delavnega člana Maksa. V Buenos Airesu pa je zapustil dolino solz učitelj **Martin Mizerit**, čigar plodno delo z izdajo prve šolske knjige v zdomstvu *Naša beseda* (skupaj z Aleksandrom Majhnom) in z rednim zaglavljem *Za našo mladino v Svojbodni Sloveniji* bo še dolgo rodilo sadove v zdomskem šolstvu. Odšli so v večnost tudi uajstarejši med nami: **Maks Mastnak**, **Ludvik Osterc** in **Janez Šmajd**, očetje korenine, ki so s svojimi spremljali ves naš boj. Ni jim bilo dano dočakati dan svobode. — Naj počivajo v miru, svojcem naše sožalje!

LETA STRAHOTE NA IŽANSKEM

Strah je bil zaenkrat prazen. Zamenjali so samo dve četi. Iz Iga so jo prestavili nekam k Višnji gori, od tam je pa prišla na Ig, signalisti in moštvo ambulante je ostalo.

Pri novi četi so bili večinoma možje in fantje iz Dobrega polja in Hinj. Poveljnik je bil Buda Stane. Bil je dober vojak, ki ni pošiljal samo svojih borecev na pohode, ampak je tudi sam pridno hodil z njimi. Poglavitno pa je bilo, da je šel z njimi vsak prvi petek k obhajilni mizi.

Nova četa je imela drugačno nalogo kakor njena predhodnica. Prejšnja se je utrjevala, ta je pa delala pohode. Delala je tudi daljše pohode na Krim, Iško, Mokre, Kurešček. Navadno niso nikjer naleteli na komuniste. Včasih se jim je pa pripetilo tudi kaj nepričakovanega. Potihoma so prišli nekoč v Zapotok in se razšli med podrtijami. En domobranec stopi v hišo, za mizo zagleda med domačo družino dva komunisti, ki sta jedla. Komunisti sta skočila skozi okno in jo pobrišeta po hribu navzdol v hosto. Odnesla sta zdrave pete.

Nekoč že prav pozno v jeseni, mislim, da je bilo v decembru, so pa doživeli nekaj posebnega v Sivih dolinah. To je gozd pod Mokrcem, ki pada strmo proti strugi Iške. Tam so se počutili komunisti varne. Visoko nad Iško so imeli na skali postavljen kolibo. Tu je bil zbran ves komunistični štab rajona Barje s

s sekretarjem Maticem Škrabo na čelu. Domobranci so se približali kolibi. V zadnjem trenutku jih en komunist zagleda in se vrže kar čez skale, drugi pa za njim, moški in ženske. Domobranci so pokali za njimi, vendar nobenega niso zadeli, nobeden se ni čez skale ubil. Za Matica so govorili, da je bil ranjen in da je ranam podlegel, a ni bilo res.

V baraki so pa dobili razne važne zanimive dokumente. Predvsem dosti fotografij, iz katerih so lahko spoznali komunistične pristaše. Tudi važni zapiski so jim prišli v roke. Posadka sama in Ižanci smo pa imeli nekaj časa mir pred njimi. Ig je postal spet nočno pribežališče moških in živine. Občina je morala poskrbeti, da so se spravili pridelki iz tistih njiv, katerih lastniki so zbežali. Nekaj pridelkov je bilo za stroške, nekaj za občinske reveže, nekaj pa za vojake.

O komunistih dalje časa ni bilo nobenega sledu. Meseca septembra so se pa začeli spet približevati. Nekoč so mimo Iga napačili postojanko na Barju. Škode niso napravili nobene. Bil je pa to opomin za ižansko posadko, naj bo pripravljena. Posadka je opomin razumela in se po njem ravnala. To vam je bilo vrvenje tisti dan po barjanskem napadu. Pregledali in razdelili so municijo, pregledali orožje, ali je v uporabnem stanju ali ne, da ne bi

strojnice odpovedale, kakor so na Barju, razen ene. Vse so bile tisti dan namazane. Zvečer je bilo vse moštvo v strogi pripravljenosti. Tudi stanovalcem v župnišču si po okoliščinah povedali, da naj bodo pripravljene na to, da bo ponoči kaj pokalo. Nestrogo smo pričakovali večera in pokanja. Hvala Bogu, čakali smo zastoj. Ali so bili komunisti od neuspeha na Barju tako malo razpoloženi, ali pa so jim terenci povedali, da se je četa dobro pripravila, napada prvo noč ni bilo, drugo noč pa ni bilo več časa.

Na Igu so se začele zbirati domobranske čete za obširen pohod proti št. Vidu, deloma čez Mokre, deloma čez Rakitno. Prihajali so razni bataljoni, tudi Meničanin je prišel s svojim Komunisti so morali gledati, da odneseje zdrave pete. Pohod se je razvil iz Iga v najslabšem vremenu. Padalo je, da so se nam vojaki zelo smilili. Na pohodu so se nahajali dalje časa in razbili komuniste, ki so jih presenetili pri št. Vidu.

Četa je pazila tudi na domače terence. Nabrali so jih nekoč večje število, jih imeli nekaj časa zaprte v gradu. Nekaj je bilo zapuščenih, nekaj odpeljanih v Ljubljano. Nekateri so bili v Ljubljani zaprti. Kozina npr. Druge so pa odpeljali v internacijo. Tako poštarica, Bezgarica, Majnikov Tone in sin. Šli so v Nemčijo, kjer so bili zaposleni v tovarnah.

Z Nemci nismo imeli dosti zvez. Na Pijavi gorici sta bila dva nemška oficirja, ki sta prišla včasih pogledat na Ig, kaj se godi. Za stalno pa je bil na Igu neke vrste narednik, ki je imel naslov „Hauptwachtmeister“.

Na Golem je patrolja dobila v roke posestnika Glavana iz Škrilja. V njegovi hiši je bila vedno komunistična komanda in zapor. Moža so imeli zaprtega v župnišču. Eno noč je mož vrgel vrata iz podbojev in mislil pobegniti. Nakana se mu ni posrečila.

Poleg Glavana so dobili še dva druga komuniste pod Škriljem. Imela sta skrivališče ob strugi potoka, da sta prihajala lahko v svoj brlog po vodi in tako zakrila vsako sled za seboj. Najhujši — Koruza jim je zopet ušel, drugega — Breeta iz Iga so pa pripeljali.

Posadka na Pijavi gorici se je najprej dobro utrdila, potem je pa začela s pohodi. Prijela je goreče komuniste, še bolj pa komunistke. Dokazali so jim zveze in jih obsodili. Sam poveljnik mi je pripovedoval, da so bile pozvane, naj pred izvršitvijo kazni molijo kesanje, pa ga niso hotele. Tu se vidi komunistična zagrizenost.

Na zvit način so zvedeli v Selniku za skrivališče dveh deklet. Ko so imeli ti dve v rokah, so zvedeli od njih za skrivališče Drobničevega Lojzeta iz Logatca, ki je bil navdušen komunist in velik bogotajec, ki je rekel: „Dokler boste v Boga verovali in farje poslušali, toliko časa se vam bo slabo godilo.“ Kdo je hribovskemu fantu vcepil take nauke? Tudi ta je imel skrivališče tako pripravljeno, da je prišel do njega po vodi. Ker sta dekletki povedali, skrivališča ni bilo težko najti.

Komunistov samih čez poletje ni bilo čutiti. pač pa so terenci še vedno šarili. Trosili so razne tiskovine. V njih je bila zagrožena kazen, katera bo doletela tiste, ki delajo zoper komuniste. Duhovščina pod

Krimom je bila večkrat omenjena, največkrat pa izanski župnik. Znamenje, da so njegove pridige še vedno poslušali iz tega namena, da so jih potem prenašali komunistom v gozd.

Pri četi na Igu je bil na ambulanti salezijanski bogoslovec Knez. Ta ni bil zadovoljen, če ni imel tro-pa otrok okrog sebe. Prirejal je z njimi na hitro igre in zabavne prireditve. Tudi domobranci so se pokazali včasih na odru. Ker je bilo domačih premalo, so jim prišli na pomoč iz Pijave gorice.

Za starše in otroke je bilo prav, da se je gospod Knez ukvarjal z otroci, ker ni bilo še šole. Izmed požganih poslopij se je najpreje začela popravljati šola. Starši sami so silili na to, priganjal je tudi nadzornik Petelin. Obljubil je izposlovati 20 tisoč lir podpore za popravilo.

Najpreje so zamašili luknjo na strehi, da se ni še dalje delala škoda na stavbi. Potem so začeli urejati dve sobi. Težava je bila velika. Oken nikjer. Klop, stolčki, katedri raznešeni. Počasi je bilo treba vse to poiskati po hišah. Meseca novembra je bilo za silo urejeno. Pouk se je vršil v treh oddelkih. Prvi je imel šolo od osmih do enajstih, drugi od enajstih do dveh, tretji pa od dveh do petih. Učiteljice so bile samo tri, ki so bile zelo zaposlene. Iskali so moškega šolskega upravitelja, pa nobeden ni hotel iti na Ig.

Kmečka pisarna v Ljubljani je rabila za begunce kurivo. Poiskati ga je bilo treba blizu Ljubljane. Zbrali so Hostarici v Dragi. Sekali so delavci iz Ljubljane. Seveda pa ni bilo Palmetu vseh, pa sila kola lomí. Vozili so drva domači vozniki, nekaj zastoj, nekaj pa za pla-

čilo. Napeljali so jih pred šolo in na župnijski vrt. Domačini so delali metre. Te so odpeljali v Ljubljano deloma z avtomobili, deloma na vozeh. Čudno, kadar je bilo treba peljati zastoj, ni imel časa nobeden, kadar pa za plačilo, je bilo pa toliko voznikov, da je drv zmanjkalo. Taka je bila ljubezen do bližnjega.

Kraljica miru na Kureščku je dolgo časa varovala svoj dom. Daleč naokrog ni bilo poslopja, ki bi ne bilo nič poškodovano, le cerkev na Kureščku je ostala nedotaknjena. Septembra meseca je pa tudi ta dobila strel v streho nad velikim oltarjem. Bila je borba med komunisti in domobranci. Kolika je bila škoda, se osebno nisem mogel prepričati.

V novembru je prišel poseben oddelek na Golo h kapeli odkopavati trupla visokošolcev Strupija in tovariša Pipana, ki sta bila tam ustreljena in pokopana. Trupla sta bili v zemlji komaj dobro leto, pa sta bili že skoraj strohnili, da ni bilo dosti dejati v krsto. Skupino je vodil domobranski kuratelj Lenček, zraven je bil pa tudi zdravnik. Na povratku so se ustavili v župnišču na Igu.

Mrkega oktobrskega dne so pripeljali iz Jelendola truplo ustreljenega župana Mirkota Mrzela, da ga pokopljejo na domačem pokopališču. Dan je bil ravno tako pust in žalosten, kakor pred letom dni tisti, ko so naju odpeljali. Pogreb je bil kar se da slovesen! Kurat Mavec, ki se je pogreba udeležil, je rekel: „Tò je mučeniški pogreb in mora biti najslavnejši.“ Pogreba se je udeležilo veliko ljudi. Prav. Saj je še mrtvi pridigoval, kaj dela komunizem. Pošlovil se je od njega najpreje

komisar Stojc, zatem pa gospod Mavec.

Pri mrtvaškem sprevedu sem si mislil: „Sedaj grem jaz pravzaprav za svojim lastnim pogrebom. Isti dan odpeljan, zaprt, zaslišan, sojen, biti bi moral tudi tisti dan ustrelen. Zaenkrat me je Bog še ohranil pri življenju. Zakaj in koliko časa, ve On sam.“

Napadov to leto domobranska posadka ni več doživela. Tudi na pohodih ni doživela drugega, kakor v Sivih dolinah, kar je bilo že opisano. Mlajši domobranci so se pripravljali na Miklavžev večer, ki ga je vodil gospod Knez. Naval je bil tak, da je Miklavž moral dvakrat deliti darila. Starejši so pa pripravljali božičnico. Zorna maša je bila že ob štirih popoldne. Božičnico so pa začeli ob sedmih. Napravili so jaslice, zapeli nekaj božičnih pesmi, potem so bili pa pogoščeni. Povabili so tudi mene. Na Pijavi gorici so pa imeli pravo polnočnico. Vojaki so povelicevali slovesnost svetega večera s streljanjem. Pokalo je povsod, kakor bi bila huda bitka. Praznike smo lepo in mirno preživeli.

1945

Prve tri mesece leta 1945 smo preživeli v miru. Domobranci daljših pohodov niso delali, le v Iško so hodili stražiti delavce. V Iški so namreč delali drva za domačo domobransko četo. Sekali so v gozdovih terencev. Po preteku dveh let sem se tudi sam napotil v Iško gledat, kaj delajo tam moji stari znanci. Obhodil in obiskal sem družine. Vas sama ni trpela. Poslopja so ostala, razven v Mali vasi. Premožensko pa samo Janežič ni trpel nobene

škode. Drugim razen Šalovki je bilo pa veliko izropanega in uničenega. Ljudje so živeli čisto mirno življenje, napadov ni bilo. Sploh so komunisti nekam izginili, nikjer niso na nobenega našli. Domobranci so si kratili čas s prireditvami, ki jih je vodil gospod Knez.

Velikonočno procesijo smo opravili slovesno. Prazniki so bili lepi in prijetni. Ljudje so živeli tako, kakor da bi bile že redne razmere.

Posadka na Pijavi gorici se je prav tako vrgla na notranjo ustalitev. Pred komunisti so imeli mir. Imeli so pač nalogo, da so ohranili varno pot proti Turjaku in Laščam.

Skrbeli so za nekako prenovitev Pijave gorice. Delo so vodili salezijski bogoslovci.

Najpreje so naredili iz cerkve zopet hišo božjo. Preje je bila stanovanje in obramba za borce. Odstranili so iz nje vse, kar ni spadalo v cerkev. Pobelili so lepo, napeljali elektriko, kupili dva lestenca, razsvetlili kor, postavili križev pot.

Na koru so imeli pevske vaje. Harmonij je bil last gospoda kancelerja Jagodica. Od njega ga je gospod Breznikar dobil na posodo in ga spravil na Kurešček. Od tam so ga pa domobranci prepeljali nazaj na Pijavo gorico. Imtli so močan pevski zbor.

Tudi mašno obleko so izpopolnili. Kupili so lep bel mašni plašč, a so ga predrago plačali. Sredstva za popravila so spravili skupaj na ta način, da so ljudje nekaj prispevali v denarju, nekaj pa v živilih. V Kandaretovem hlevu so napravili primerno dvorano za predavanja in igre.

Najbolj potrebna je bila pa šola. Starši so to potrebo sami dobro spoznali. Drugam niso mogli pošiljati otrok v šolo zaradi varnosti. V Kandaretovi trgovini so napravili šolsko sobo, klopi in drugo sobno opravilo so pa dobili večinoma iz Želimirjske šole.

Pouk so deloma oskrbovali salezijanci. Starši so pa najeli na svoje stroške izprašano učiteljico Dobršek iz Ljubljane. Šola je bila priznana pešneje tudi od oblasti v Ljubljani kot javna in podrejena šolskemu vodstvu na Igu. V petek je gospodična dobila dekret, v nedeljo je pa šla.

Domobranci so najraje hodili na pohod proti Kureščku. V cerkvi v velikem oltarju je sameval kip Kraljice miru. Sklenili so, da ga prineso v cerkev na Pijavi gorici. V cerkvi so pripravili lep prostor, za Marijin kip so v Ljubljani izprosili lepo obleko. Slovesnost ustoličenja je bila določena in izvedena na tretjo nedeljo po veliki noči, ko je bil drugače v mirnih časih na Kureščku velik shod. Slovesnost je vodil gospod kurat dr. Lenček.

Ko so nesli kip iz Kureščka, so ženske iz Visokega in Rogatca to zapazile in se jezile. Rekle so, da na farje ne dajo nič, le na Marijo še nekaj drže, sedaj jim pa še to odnašajo. Ko so zaslutile, da je med domobranci tudi duhovnik, jim je bilo zelo nerodno. Gospod kurat jim je oponesel, zakaj se sedaj toliko potegujejo za Marijo, preje se pa še toliko niso zmenile zanjo, da bi bile njeno cerkev pometle. Če bi je ne odnesli na Pijavo gorico, bi jo prenesli na Ig. Slovesnosti na Pijavi gorici sem se udeležil tudi sam.

Pred komunisti smo imeli mir. Ljudje so pravili, da nikjer ni nobenega videti. Prišel je pa drug strah, aeroplani. Čim lepši so postajali dnevi, toliko raje so brenčali po zraku. Kadar koli se je začulo brnenje, vsakokrat smo gledali, kam bodo krenili. Če so leteli visoko, se nismo dosti zmenili zanje. Bili so angleški ali ameriški, ko so Bog ve kam nesli razbežanje in smrt. V Ljubljani so pa tudi takrat tulile sirene. Ljubljancem pa čepeli v zakloniščih, na veliko noč ves dan. Bolj smo se bali „titovcev“, ki so se začeli pojavljati. Bili so štirje črni. Posebno radi so obletavali progo dolenske železnice in jo včasih tudi obstreljevali. Precej trda nam je šla na Markov dan.

Prošnja procesija se je ravno pomikala po vasi od studenca proti cerkvi. Kar se zasliši brnenje aeroplana čisto nizko. Strojnica zadrda kar nad nami. Neverjetno, kako so se ljudje hitro razbežali. Naenkrat ni bilo nobenega nikjer. Hitro sem skočil ob hlevu na župnijsko dvorišče od tam pa v vežo. Malo je bilo treba počakati. Šli smo v cerkev in čakali, ali bo odletel, ali bo še dalje krožil.

Kmet iz Vrblenj je peljal ravno slamo v Ljubljano. Pri Anzeljcu začne streljati iz aeroplana nanj. Krogle so letele in udarjale na vse strani voza, samo na moža in konja nobena. Na cesti se je dobro videlo, kam so prileteli izstrelki. Aeroplan je odletel, ljudje so se zbrali v cerkvi, opravilo se je lahko končalo.

Iz Ljubljane je večkrat prišla kakšna vest, da bi se bilo dobro za

vsak slučaj malo pripraviti. Niž nisem verjel takim ljubljanskim vestem.

Prvega in drugega maja je odšla izžanska domobranska četa v Ribnico, iz Ribnice je pa prišla na Ig. V silnem nalu so naše peljali na Škofljico, tam so dolgo čakali na vlak, potem so se pa vsi mokri odpeljali. Takoj prvo noč so bili že zapleteni v borbo.

Poleg domobranske čete so se začele na Igu prikazovati tudi nemške edinice, ki so se umikale z juga. Po vasi so pobrali nekaj konj. Bila je to zadnja tatvina oziroma rop, ki so ga Nemci naredili na Kranjskem.

V četrtek, 3. maja, zvečer so v Ljubljani razglasili Zedinjeno Slovenijo in je Narodni odbor prevzel oblašt. Z veliko nestrpnostjo smo v petek zjutraj razširjevali po vasi to novico, ki nam jo je iz Ljubljane prinesel lazarist Perne. Dobili smo tudi v roke nekaj izvodov rudeče obrobljenega časopisa Slovenec, ki je objavljal proklamacijo in brzojavke. Bila je to zadnja številka, ki je izšla.

V to praznično razpoloženje je pa kaj neprijetno udarjal odmev topovskih strel, ki se je slišal od Rakeka sem. Prišel je glas, da je Rakek padel v reke komunistom, da se bližajo Vrhniki. Rupnikov bataljon se je umaknil v Rakitno, potem pa v Notranje gorice. Zvedeli smo, da so na Pijavo gorico prišli že prvi begunci iz Dolenje vasi pri Ribnici, ki so na vozovih pripeljali tudi svoje imetje. Pri cerkvi vidim mladoporočenega domobranca, ki se je ganljivo poslavljajal od svoje žene. Oba sta jokala. Proti večeru sem bil še zadnjič na marofu.

V soboto zjutraj pride iz pisarne Perne in pravi: „Časi so resni.“ Domobranci so se začeli pripravljati na odhod, jaz se nisem posebno. Za odhod sem bil tako hitro pripravljen. Čakali smo, kaj bodo naredili domobranci, po njihovem odhodu ne bi imeli več obstanka na Igu. Naročili so nam: pripravljeni bodite. Ko smo gledali proti Škofljici, smo videli, da prihaja voz za vozom beguncev iz Ribnice in Velikih Lašč. Videti je bilo, da je stvar resna. Posadka ni dobila več telefonske zveze z Vrhniko. V soboto zvečer je razposlala poziv voznikom, naj bodo pripravljene za prevoz.

Občina je hitro začela deliti živež, ki ga je ravno ta dan pripeljala iz Ljubljane. Skozi Ig so začeli hoditi s težkimi nahrbtniki od Ribnice sem moški in ženske, ki so bili tja poslani na delo. Iz Ljubljane so prihajale najbolj nasprotujoče si vesti, ehe razburljive, druge pomirljive.

Tudi jaz sem uredil denarne zadeve, izplačal kar sem bil dolžan. Cerkevni arhiv je zopet romal v cerkveno kripto, poleg tega tudi občinski.

Dremali smo kar oblečeni. Zjutraj sem maševal že pred določeno uro, imel potem kratek nagovor: „Oznanimi vam ne vem kaj, prvi petek in prvo soboto ste dobro opravili. Ohranite vse to,“ dal sem blagoslov in končal. Maševal je potem gospod kaplan. Ljudi je bilo malo pri maši. Slutili so, da se pripravljajo važne reči.

Borba med komunizmom in Bogom je prišla do vrhunca. Zaenkrat se je Bog umaknil in prepustil ko-

munizmu oblast. Če je borba samo tehnična, potem po zmagi lahko vsi mirno ostanejo doma. Če je pa idejna, morajo pa pristaši nasprotne ideje iti proč, če se hočejo rešiti.

Vse svoje upé smo stavili na Angleže. Govorilo se je veliko o neki motorizirani deviziji Burja, ki je ne vem kje pripravljena, da ob razsulu zasede Slovenijo, bila bi to edina pametna rešitev, ki bi zabranila prelivanje krvi in pripomogla k pomirjenju duhov. Pa ni bilo ne Burjeve divizije, ne Angležev, ker so Jugoslavijo in z njo tudi Slovenijo že davno prodali Titu in najhujšemu komunističnemu absolutizmu, ki so mu ravno Angleži pomagali do oblasti. Nepojmljiva nam je usoda naših domobrancev. Bog jih je očitno podpiral, dosegli so lepe uspehe, imeli razmeroma zelo malo izgub. Očistili so kranjsko deželo komunistov. Ravno, ko so to dosegli, so pa angleške ladje pripeljale na Reko komuniste vseh balkanskih narodov: Bolgare, Romune, Macedonce, Grke, Albance, jih moderno opremili in poslali proti protikomunističnim borbem.

Srbski četniki, ki so se pretokli iz Srbije, bi morali držati črto Reka-Vipava, to črto pa so pustili in šli k Angležem. Premoč v moštvu in tehniki je bila taka, da so se domobranci morali umakniti. Šli smo iz dežja pod kap, česar pa preje niso slutili. Kaj bi bili komunisti naredili tako z njimi, nam kaže bogoskranstvo na grobovih. Vse grobove domobrancev so izravnali z zemljo. Če sedaj kakega mučenega domobranca pokopljejo, morajo grobokopi zemljo steptati, da zabrišejo vsako sled.

„Moje misli niso vaše misli, moja pota niso vaša pota,“ pravi Gospod.

Vozovi so začeli prihajati pred župnišče, da nalože domobrankso prtljago. Posamezne družine so se začele odpravljati proti Ljubljani, deloma peš, deloma na kolesih, nekateri pa tudi z vozmi. Na pot je šlo okrog 120 oseb iz Iga in Pijave gorice.

Skupaj smo se odpravili na pot z gospodom kaplanom in gospodom Murnom. Okrog pol desetih dne 6. maja sem zadel na ramo bisago, v kateri je bilo nekaj perila, nekaj hrane, v roko sem pa vzel aktovko. To je bilo moje edino premoženje, ki sem ga rešil. Vse drugo je moralo ostati. Pristrčno smo se poslovili s farani, s katerimi smo se srečali. V družbi drugih beguncev smo se napotili proti Ljubljani. Bil je lep, gorak majski dan.

Zadnji so se oglasili v slovo še zvonovi. Ko smo prišli na cesto, je bila ura tri četrt na deset, ko je zazvonilo k deseti maši. Opravilo je imel dobri gospod Erjavec, ki je sklenil ostati na mestu.

Oj ti izžanski zvonovi. Slovesno so doneli v pozdrav, ko sem se 23. 10. 1924 pripeljal na Ig za župnika. Žalostno si zapeli, ko sem se 10. 10. 1943 vsedel na voz, da me popelje v ribniške zapore, pristrčno so me pozdravili, ko sem se 10. 11. 1943 ob tretji uri popoldne vračal iz internacije domov. Ravno na tistem mestu so se poslovili od mene 6. maja 1945, ko sem ravno za svojo 60-letnico odšel v begunstvo. Bog ve, kdaj in kako mi bodo še zadoneli v spomin.

(Konec.)

Correo
Argentino
Suc. 7

TARIFA REDUCIDA
Concesión No. 6830

Propiedad Intelectual
No. 923973 — 14-2-1967
Ramón Falcón 4158, Bs. As.